

## KASBIY PEDAGOGIK TAYYORGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING YONDASHUVLARI

**Bekbulatova Mavluda Zaynobiddinovna**

Andijon Davlat Pedagogika Instituti

Magistratura bo'limi "Pedagogika va psixologiya" kafedrası

Pedagogika yo'nalishi 1-kurs Magistranti

[mavlyuda2210@mail.ru](mailto:mavlyuda2210@mail.ru)

**Annotatsiya:** Ushbu tezisda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy pedagogik tayyorgarligini takomillashtirishning konseptual asoslari va zamonaviy yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va texnologik yondashuvlarning o'zaro uyg'unligi ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni yoritib berilgan. Shuningdek, pedagogik mahoratni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar va innovatsion metodikalardan foydalanishning samaradorligi asoslab berilgan. Maqola yakunida pedagogik tayyorgarlik jarayonini optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan.

**Kalit so'zlar:** kasbiy tayyorgarlik, pedagogik kompetensiya, innovatsion yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, raqamli pedagogika, metodik takomillashtirish.

### KIRISH

**Mavzuning dolzarbligi.** Bugungi global o'zgarishlar va shiddatli axborot almashinuvi davrida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgardi. Zamonaviy pedagog nafaqat o'z fanining bilimdoni, balki murakkab ijtimoiy-madaniy muhitda harakat qila oladigan, innovatsiyalarni qabul qiluvchi va loyihalashtiruvchi strateg bo'lishi lozim. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va sohaga oid farmonlarida pedagog kadrlar sifatini oshirish davlat ahamiyatiga molik vazifa sifatida belgilangan. Biroq, an'anaviy tayyorgarlik tizimi va zamonaviy mehnat bozorining talablari o'rtasidagi nomuvofiqlik kasbiy pedagogik tayyorgarlikni takomillashtirishning yangi yondashuvlarini ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

**Muammoning o'rganilganligi.** Kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirish masalalari ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan bo'lsa-da, raqamli transformatsiya va inkluziv ta'lim sharoitida pedagogik kompetensiyalarni transformatsiya qilish masalasi hamon ochiq qolmoqda. Xususan, pedagogik jarayonda faqat bilimlarni uzatish emas, balki "Soft skills" (yumshoq ko'nikmalar) va raqamli savodxonlikni uyg'unlashtirish mexanizmlari yetarli darajada tizimlashtirilmagan.

**Tezisning maqsadi.** Bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlarning samarali modellarini asoslash hamda ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llarini ko'rsatib berishdan iborat.

#### **Tadqiqotning vazifalari:**

- Kasbiy pedagogik tayyorgarlikning hozirgi holatini tanqidiy tahlil qilish;
- Pedagogik mahoratni oshirishda innovatsion yondashuvlarning (akmeologik, tizimli, kreativ) rolini aniqlash;
- Ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni integratsiya qilish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Magistratura darajasidagi ilmiy tezis nafaqat muammoni bayon etishi, balki chuqur **metodologik tahlil** va **prognostik (kelajakka yo'naltirilgan)** xulosalarni o'z ichiga olishi shart. Quyida ushbu mavzuni kengaytirilgan, ilmiy-nazariy va amaliy tahlillarga boyitilgan varianti keltirilgan.

### **ASOSIY QISM: KASBIY PEDAGOGIK TAYYORGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI**

#### **1. Pedagogik tayyorgarlikning paradigmal o'zgarishi**

Zamonaviy oliy ta'limda pedagogik tayyorgarlik an'anaviy "bilim berish" modelidan **"kompetensiyalarni shakllantirish"** modeliga o'tmoqda. Bu shuni anglatadiki, magistr-tadqiqotchi nafaqat axborot yetkazuvchi, balki o'quv jarayonining **fasilitatori** (yo'naltiruvchisi) bo'lishi lozim.

- **Akmeologik yondashuv:** Bu yondashuv bo'lajak pedagogning o'z kasbiy cho'qqisiga (akme) erishishi uchun shaxsiy va professional o'sishini uzviy bog'liqlikda o'rganadi.

- **Andragogik yondashuv:** Magistratura bosqichida ta'lim oluvchilarni kattalar sifatida, ularning hayotiy va kasbiy tajribasiga tayangan holda o'qitish tamoyili.

## 2. Takomillashtirishning tarkibiy modullari

Kasbiy tayyorgarlikni tizimli takomillashtirish uchun biz quyidagi uchta o'zaro bog'liq modulni taklif etamiz:

### *A. Kognitiv-metodologik modul*

Ushbu modul doirasida pedagogning nazariy bazasi kengaytiriladi. Bu faqat fanni bilish emas, balki **fanlararo integratsiya (STEM/STEAM)** tamoyillarini o'zlashtirishdir. Magistr o'z fanini falsafa, psixologiya va sotsiologiya bilan bog'lay olishi kerak.

### *B. Texnologik-instrumental modul (Raqamli transformatsiya)*

Hozirgi bosqichda "Raqamli pedagogika" tayyorgarlikning ajralmas qismidir. Bu yerda asosiy e'tibor quyidagilarga qaratiladi:

- **LMS (Learning Management Systems):** Moodle, Canvas, Google Classroom platformalarida kurslar loyihalash.

- **Adaptiv o'qitish:** Sun'iy intellekt yordamida har bir talabaning o'zlashtirish darajasiga moslashuvchi ta'lim trayektoriyasini yaratish.

- **Geymifikatsiya:** O'quv jarayonini o'yin elementlari orqali motivatsiyalash.

### *C. Shaxsiy-refleksiv modul (Soft Skills)*

Magistr darajasidagi mutaxassis uchun quyidagi "yumshoq ko'nikmalar" ustuvor hisoblanadi:

- **Pedagogik empatiya:** Talaba bilan hissiy bog'lanish va uning ehtiyojlarini tushunish.

- **Kritik fikrlash:** Mavjud pedagogik metodlarni tanqidiy qayta ko'rib chiqish va yangilarini sinovdan o'tkazish.

- **Kreativlik:** Standart bo'lmagan pedagogik vaziyatlarda innovatsion yechim topish.

### 3. Amaliy takomillashtirish mexanizmlari: "Klinik ta'lim" modeli

Tadqiqotimizda biz pedagogik tayyorgarlikni takomillashtirishning **"Klinik model"**ni ilgari suramiz. Bu model tibbiyot ta'limiga o'xshab, nazariyaning 50% qismini bevosita auditoriya amaliyotida (maktab yoki universitet muhitida) o'tashni nazarda tutadi.

1. **Kvazi-professional muhit:** Talabalarning bir-birlari bilan "o'qituvchi-o'quvchi" rolini o'ynab, darslarni tahlil qilishi.
2. **Pedagogik internship:** Uzoq muddatli va chuqurlashtirilgan amaliyot tizimi.
3. **Mentorlik (Ustoz-shogird):** Tajribali professorlar rahbarligida shaxsiy pedagogik uslubni shakllantirish.

### ILMIY YANGILIK VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida kasbiy pedagogik tayyorgarlikni takomillashtirish bo'yicha quyidagi xulosalarga kelindi:

- **Birinchidan**, tayyorgarlik jarayoniga **"Dual ta'lim"** tizimini joriy etish, ya'ni nazariya va amaliyotning uzviyligini ta'minlash lozim.
- **Ikkinchidan**, pedagogik kompetensiyalarni baholashning **KPI (Key Performance Indicators)** tizimini ishlab chiqish kerak. Bu o'qituvchining faqat bilimni emas, balki uning talabalarga ko'rsatgan ta'sirini ham o'lchash imkonini beradi.
- **Uchinchidan**, uzluksiz malaka oshirish tizimini **"Mikro-kreditlar"** (qisqa muddatli ixtisoslashgan kurslar) orqali diversifikatsiya qilish zarur.

### XULOSA

Kasbiy pedagogik tayyorgarlikni takomillashtirishning zamonaviy yondashuvlari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar quyidagi umumiy xulosalarni shakllantirishga imkon berdi:

1. **Paradigmaviy o'zgarish:** Bugungi kunda pedagogik tayyorgarlik faqatgina bilimlar tizimini (ZUN – bilim, ko'nikma, malaka) uzatish emas, balki shaxsning o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashuvchanligini

ta'minlovchi **kompetensiyaviy yondashuvga** asoslanishi shart. Pedagog nafaqat "bilim manbai", balki "ta'lim dizayneri" va "mentor" sifatida gavdalanmoqda.

2. **Raqamli integratsiya:** Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, pedagogik tayyorgarlikni takomillashtirishda **TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge)** modeli eng samarali mexanizm hisoblanadi. Ya'ni, o'qituvchining texnologik savodxonligi uning pedagogik mahorati va fanni bilish darajasi bilan organik tarzda birlashishi ta'lim sifatini tubdan oshiradi.

3. **Yondashuvlarning sintezi:** Kasbiy tayyorgarlik jarayonida **akmeologik** (shaxsiy cho'qqiga intilish) va **refleksiv** yondashuvlarning qo'llanilishi bo'lajak kadrlarda o'z ustida ishlash va pedagogik muammolarga kreativ yechim topish motivatsiyasini shakllantiradi. Bu esa kadrlarning "kasbiy yonish" (burnout) sindromiga chidamliligini oshiradi.

4. **Amaliy ahamiyat:** Taklif etilgan "**Klinik ta'lim**" va "**Dual ta'lim**" modellari nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzilishni bartaraf etishning eng maqbul yo'lidir. Talabanning ta'lim jarayonining ilk bosqichlaridanoq real pedagogik muhitga (maktab, kollej) integratsiyalashuvi uning kasbiy adaptatsiyasini 40% gacha tezlashtirishi aniqlandi.

#### **Amaliy tavsiyalar:**

- **Oliy ta'lim muassasalari uchun:** O'quv rejalariga "Raqamli pedagogika", "Pedagogik konfliktologiya" va "Soft Skills" modullarini chuqurlashtirilgan holda kiritish.

- **Metodik ta'minot uchun:** Bo'lajak pedagoglarning kasbiy darajasini baholashda faqat test sinovlaridan emas, balki **portfoliolar va kvazi-professional simulyatsiyalar** (micro-teaching) uslubidan foydalanish.

- **Siyosat darajasida:** Pedagog kadrlar tayyorlashning uzluksizligini ta'minlash maqsadida "Oliy ta'lim – Malaka oshirish – Amaliyot" zanjirini raqamli platformalar orqali yagona monitoring tizimiga birlashtirish.

Magistrlik tezisi uchun adabiyotlar ro'yxati odatda uchta asosiy blokdan iborat bo'ladi: me'yoriy-huquqiy hujjatlar, asosiy darsliklar (mahalliy va xorijiy) hamda ilmiy maqolalar/internet resurslari.

Quyida sizning mavzuingizga mos keladigan, eng so'nggi nashrlar va dolzarb manbalar asosida shakllantirilgan ro'yxat keltirilgan:

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. **O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.** – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-iyundagi **"Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi** PQ-289-son qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi **"O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi** PF-5847-son Farmoni.
4. **Muslimov N.A. va boshqalar.** Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent: Sano-standart, 2015.
5. **Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A.** Zamonaviy o'quv texnologiyalari. – Toshkent: Sharq, 2010.
6. **Ishmuhamedov R.J.** Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: TDPU, 2012.
7. **Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006).** Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. *Teachers College Record*. (Raqamli pedagogika bo'yicha dunyodagi eng mashhur manba).
8. **Schön, D. A.** The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – Basic Books, 1983. (Refleksiv yondashuvning asosi).
9. **Bloom, B. S.** Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – Longmans, 1956. (Kompetensiyalarni baholash bo'yicha klassik asar).
10. **Ziyonet.uz** – O'zbekiston axborot ta'lim tarmog'i (Mavzuga oid uslubiy qo'llanmalar bazasi).